Oversigt

over

det Kongelige Danske Videnskabernes Selskabs Forhandlinger

og

dets Medlemmers Arbeider

fra 31 Mai 1828 til 31 Mai 1829.

Af

Etatsraad og Professor *H. C. Örsted*,

Ridder af Dannebrogen og Dannebrogsmand, Selskabets Secretair.

I afvigte Mödeaar har Selskabet optaget fölgende indenlandske Medlemmer:

I den mathematiske Classe.

Hr. Capitain *Schifter*, R. af D. og Dannebrogsmand.
— Professor *Ursin*.

I den historiske Classe.

Hr. Biskop *Plum*, Commendeur af Dannebrog.
— Justitsraad *Molbech*.
— Professor *Falch*, R. a. D., i Kiel.

Til udenlandske Medlemmer:

I den mathematiske Classe.

Hr. *Charles Babbage*, Medl. af det Kgl. Vidensk. Selsk. i London.

I den historiske Classe.

Hr. Professor *August Boeckh* i Berlin.
— *J. Grimm* } i Cassel.
— *J. C. W. Grimm* } i Cassel.

Mathematisk Classe.

Professor v. *Schmidten* har forelagt Selskabet en Afhandling, over et almindeligt Princip for Rækkernes Theorie.

Man kan enten udvikle en given Function i en Række, eller söge at henföre en given Række til en bekjendt Function. Herved adskilles Rækkernes Theorie i tvende Dele.

Det förste Slags Undersögelser inddeles atter efter den Maade, hvorpaa Functionerne ere definerede, i det Functionen kan gives, enten som f. Ex. de sædvanlige algebraiske, ved en umiddelbar Forbindelse, den være explicit eller implicit, imellem den uafhængige og den afhængige Störrelse, eller som ved en Differentialligning, hvor Definitionen er udtrykt ved Foranderlighedsmaaden af den afhængige Störrelse, og udfordrer saaledes Ligningens Integration

Det andet Slags Undersögelse, der gaaer ud fra en given Række, kan enten have til Gjenstand, at transformere samme, det er at udtrykke den samme Række paa forskjellige Maader, eller af den givne at udlede nye Rækker.

Begrebet af en Række bör vel ikke her tænkes indskrænket til en Sum af Led, men derimod tages i den udstrakte Betydning, hvori det svarer til en hvilketsomhelst Slags Operationer, der ere fortsatte efter en vis Lov. Imidlertid er, i Videnskabens nuværende Tilstand, de Rækker, der gaae ud over det simpleste Slags, eller over dem, der udgjöre en Sum af Led, underkastede saadanne Vanskeligheder, at man i det Hele maa inskrænke sig til disse.

Efter denne indskrænkede Betydning af Rækker, vil man finde, at den Deel af den anden Hovedundersögelse, der gaaer ud paa deres Transformation, meget fuldstændigt er behandlet og henfört til et almindeligt Princip, i den saakaldte *théorie des fonctions génératrices*, hvorimod den anden Underafdeling er langt fra at

være henfört til en saadan Eenhed. Det er derfor Gjenstanden for denne Afhandling, at henföre denne Deel af Rækkernes Theorie, og de mangfoldige hidhörende Methoder, til et almindeligt Princip. Efter nogle Betragtninger over Rækkerne, i mest udstrakt Betydning, fremstilles dette Princip, og dets vigtigste Corollarier, hvoraf som Exempler udledes de hidhörende almindelige Formler af *Herschell*, *Babbage*, *Fourier*, *Poisson*, o. s. v.; men videre Undersögelser om Rækkernes Convergens og om Functionernes Evaluation, hvilket allerede, med Hensyn til en enkelt Function, kunde blive meget vidtlöftigt, er ikke i denne Afhandlings Bestemmelse. Derimod ere, af de fundne Formler for Rækkerne, andre udledte, ved Overgang fra discrete til contienuerlige Störrelser, og saaledes nogle Hovedformler for de bestemte Integraler satte i Forbindelse med Rækkernes Theorie.

Physisk Classe.

Etatsraad og Prof. *Herholdt*, Ridder af Dannebroge, har forelæst en Afhandling, som var ham tilsendt af Dr. *Michaelis*, Adjunkt ved det medicinske Facultet i Kiel. Den indeholdt en anatomisk-pathologisk Beskrivelse over et Barn, hvis Bryst- og Bugorganer havde et omvendt Sideleie, forbunden med en höist mærkværdig abnorm Dannelse af dets Hjerte, oplyst ved tre smukke Tegninger efter Naturen.

Af disse sees: *a*) at Hjertets Kammere havde en fri Forbindelse med hinanden gjennem deres Skillevæg (*Septum*); *b*) at Stampulsaarerne (*Aorta* og *pulmonalis*) begge havde deres Udspring fra Hjertets Lungekammer (*Ventriculus pulmonalis*); *c*) at Foreningscanalen imellem Stampulsaarerne (*Ductus arteriosus*) manglede; og *d*) at der var et paafaldende Misforhold imellem samtlige Hjertehuulheders og Stamaarernes Capacitet.

Af dette Misforhold forklarede Forfatteren meget sindrigt Abnormiteten i Barnets Kredslöb, og de pathologiske Phænomener, som deraf vare Fölgen. Barnet fik nemlig kort efter Födselen *Blaasygen* (*Morbus cæruleus*), ledsaget af tiltagende asthmatiske Anfald, som udslukte dets Liv i dets Alders 20de Maaned.

Etatsraad og Prof. *J. W. Hornemann*, Ridder af Danneb., forelagde Selskabet, som Fortsættelse af de Bemærkninger, som han oftere forhen har meddeelt, angaaende de af ham udgivne Hefter af *Flora danica*; en Udsigt af det da nyelig udgivne 33de Hefte, med Hensyn til de Forandringer som ere fundne fornödne, i Henseende til Planen, og til de mærkeligste deri afbildede Planter. I et Værk som dette, der efter sin Natur, ikke kan udgives i et kort Tidsrum, men maa medtage en lang Række af Aar, kan en Uovereenstemmelse, i Henseende til Udförelsen af Arbeidet, og især i Henseende til Nomenclaturen, ikke undgaaes, da Tidernes Krav og de forskjellige Udgiveres Anskuelser, fordre og frembringe Modificationer i den först lagte Plan. I Henseende til Plantebenævnelserne, har nærværende Udgiver sögt at frembringe Eenhed, ved at udgive en *Nomenclatura emendata Floræ danicæ*, hvortil han, til Lettelse for dem som benytte den, har vedföiet et dobbelt Register: et systemathisk og et alphabetisk. I Henseende til Tegning og Stik, har han sögt, ved den duelige Kunstner *J. Th. Bayers* Hjelp, baade at komme Naturen saa nær som mueligt og at give de microscopiske Fremstillinger den Udförlighed, som Tidsalderen kræver. De i Heftet indeholdte cotyledone Planter ere kun 19, men af disse ere 9 nye for den danske *Flora*. Da man ikke forhen, ved Udgaven af dette Værk, har taget Hensyn paa det Forhold, som her i Norden finder Sted imellem de cotyledone og acotyledone Planter, i det man kun har optaget faae af de sidste, har Udgiveren været nödt til at anvende de fle-

ste Plader i Hefterne til disse, og derfor findes i dette Hefte 41 Plader med Forestillinger af 81 cryptogame Planter. Af disse henhöre 2 til *Filices*, 3 til *Musci hepatici*, 14 til *lichenes*, 15 til *Algæ* og 47 til *Fungi*. Blandt dette Antal findes adskillige, som ere nye og 30 Arter som ikke forhen vare godt afbildede.

Professor *Reinhardt*, Ridder af Dannebr. har i afvigte Vinter meddeelt Selskabet den förste Fortsættelse af sine ichthyologiske Bidrag, som omfatter tvende hidindtil kun ufuldstændig bestemte Slægter, Berglaxen (*Macrourus*) og Vaagmæren (*Bogmærus*) hvilke begge tælle Arter, saavel i det til Polarcirkelen grændsende Nordhav som i Middelhavet.

Ved at sammenligne de nordiske Arter af Slægten *Macrourus*, med *lepidoleprus trachyrhynchus* fra Middelhavet, finder man hos alle den samme usædvanlige stærke Udvikling af de med suborbitalbenene sammenvoxne og fortil sig forlængende Næsebeen, hvilke i Medianlimien forene sig fast med hinanden, og danne en over Munden rækkende Hvælving, under hvilken Mellemkjævebenet glider frem og tilbage ved Mundens Forlængelse eller Forkortning. Fælleds for begge Slægters Arter ere ogsaa de under Huden i Overfladen af Hovedets Been liggende rummelige, med hinanden i Forbindelse staaende Canaler, hvilke Professor *Otto* i Breslau har, i Fölge sine Undersögelser af *lepidoleprus coelorhynchus* og *lep. trachyrhynchus*, villet sætte i Forbindelse med Hörelsesorganet, men som vist nok, efter den dem beklædende Menbrans Structur at dömme, secernere Sliim, til hvis Udkastelse flere store Aabninger i Huden af Underkjæven tjene. Endnu större bliver Overensstemmelsen derved at Gjællelaaget, Kjævebenene, Svælgbenene og disses Tænder uddanne sig aldeles paa samme Maade hos begge. Fölger endnu hertil de store Öjne, og Hudtrevlen under Hagen, saa har man den fuldkomneste Lighed i Slægtskjendetegnene, tagne af Hovedets Form.

Ogsaa i den dobbelte Rygfinne, af hvilke den förste sidder tæt ved Nakken og er kort og höi, den anden derimod lav og lang, og former sig mod den ligeledes lange Gadborfinne til en spids Halsfinne, og endelig i den skarpe Skjælbedækning ere alle disse Arter fuldkommen overeensstemmende. Den samme Form af Hovedets Dele, af Svömmefinnerne og Hudbedækningen forbinder saaledes de nordlige Arter med de sydlige til en eneste Slægt, som kunde beholde Navnet *Macrourus*, som det ældste; og denne Slægt faaer saaledes en större geographisk Udbredning end den hidindtil antagne.

Med Hensyn til Bestemmelsen af de nordiske Arter frembød et Individium af den meget sjeldne af *Ström* först beskrevne norske Art, som det kongelige Museum erholdt fra Bergen i Sommeren 1828, Leilighed til förste Gang at kunne sammenligne den med et ligesaa stort Individium af den grönlandske, af *Fabricius* beskrevne og hidindtil for identisk med hiin anseete Art. Forskjellene imellem begge ere ved den umiddelbare Sammenligning lette at opfatte, og saa store, at Systemets Fordring stemmer her aldeles overeens med den geographiske Udbredning. Det er ikke blot Skjællenes Forskjellighed, hvilken *Fabricius* i sin *Fauna grönlandica* allerede bemærker, dog uden Indflydelse paa hans Synonymie, hvorved, den grönlandske Berglax adskiller sig fra den norske, som har Skjællene tæt besatte med korte stive Böster, ligesom hos Middelhavets *Macrourus coelorhynchus*. Den har ogsaa et tykkere Hoved, större Öine, en spidsere Fremragning over Munden, og stærkere Tænder. Saavel den förste Rygfinne som Gadboret ligge længere tilbage, derimod er Mellemrummet imellem förste og anden Rygfinne betydelig mindre. Kroppen löber ganske spids ud i Halsfinnen, da den derimod ender sig med en Höjde af 6 Linier ved Basis af Halsfinnen hos den norske.

Da den grönlandske Berglax er ved *Blochs* temmelig gode

Afbildning bleven Ichthyologerne allerede for bekjendt under Navnet *Macrourus rupestris*, saa maae den norske faae et nyt Navn, hvortil foreslaaes *Macrourus Stroemii* efter Forfatteren af Söndmörs Beskrivelse, som först har gjort os bekjendt med den.

Begge Arter ere igjen forskjellige fra Middelhavets tvende Arter, af hvilke den nærmest staaende *Macrourus coelorhynchus* er bleven sammenlignet i Naturen. Den kommer nærmest til *Macr. Stroemii*, men adskiller sig tilstrækkelig fra den, ved de meget ovale Öiegruber, den i Halsfinnen spids udlöbende Krop, og at den har den anden Straale i förste Rygfinne glat, imedens den norske har den fiint savrandet fortil.

Vaagmæren *Bogmærus islandicus* var hidindtil ufuldstændigt beskrevet af de nordiske Faunister, efter törrede og meget beskadigede Individuer. Et i afvigte Efteraar paa Stranden ved Skagen opkastet, næsten fuldstændigt Exemplar, som nu findes i Universitetets zoologiske Samling, og et andet ved Færöerne fanget, som er opstillet i det kongelige Museum, har givet Leilighed til en nöiagtigere Undersögelse, hvis Resultat er, at Vaagmæren ikke henhörer til de barbugede Fiske, efter den Linnæiske Methode, men til de brystfinnede, skjönt intet af Exemplarerne tillod at bestemme Straalernes Længde. Den umiddelbare Sammenligning af den nordiske Bogmær med 2de Individuer af en Fiskeart i det kongelige Museum fra Nizzabugten, og fra Sardinien, viser at denne Slægtsform er udbredt indtil Middelhavet, skjönt Arterne ere forskjellige fra hinanden.

Prof. *Jacobsen*, Ridd. af Dannebr., har forelagt Selskabet Fortsættelsen af sine Arbeider over Blærestenens Knusning. Da Steenoperationen (*Lithotomia*), skjöndt den er bragt til en höi Grad af Fuldkommenhed, er og stedse vil blive en höist smertefuld, og ofte en farlig Operation, har man i de sidste Aar atter sögt, deels paa en chemisk, deels paa en mechanisk Maade at bortskaffe en Blæresteen, uden at

behöve at anvende de skjærende Instrumenter. De Forsög, man har gjort paa den först anförte Maade, at oplöse Stenen i Blæren, have hidindtil ikke havt noget fyldestgjörende Resultat. Mere heldige have derimod Bestræbelserne været, paa en mechanisk Maade, at bortskaffe Stenen, ved at sönderbore den, sönderdele den i Blæren og at uddrage Brudstykkerne.

Ffterat *Gruithusen* havde foreslaaet denne Methode, og givet nogle Ideer til dens Udförelse, have *Lecoq*, *Civiale*, *Struwe*, *Coup* og flere udtænkt sindrige Instrumenter til dette Öiemeds Opnaaelse.

Dog da de Instrumenter man hidindtil har foreslaaet og anvendt dertil bestaae af Fjedertænger, der ere indsluttede i Rör, ere de deels meget complicerede, deels er og Indbringelsen af samme vanskelig og besværlig, da de ere lige og tykke, og Urinröret maae derfor som oftest i Forveien udvides ved Bougier.

Endelig er man ved at aabne og lukke Fjædertangen i Blæren udsat for, at fatte Blærens Hinder tilligemed Stenen; og Sönderdeelingen af Stenen, enten ved at udbore eller ved at sönderklemme den, kan kun udföres meget langsomt.

Disse Instrumenter have derfor ikke naaet den Fuldkommenhed, man kunde önske, og ville endnu undergaae betydelige Forandringer.

Professor *Jacobsen* har allerede længe beskjæftiget sig med denne Gjenstand, og i Aaret 1820 forelagt det kongelige medicinske Selskab et af ham opfunden Instrument, til at uddrage smaa Steen af Blæren. Dette Instrument har han nu forbedret i den Grad, at man dermed er istand til at sönderbryde en Steen i Blæren, og at uddrage Brudstykkerne.

Instrumentet er construeret efter gandske andre Principer, end de hidindtil dertil udtænkte, og er gandske forskjellig fra dem, da det ikke er lige og ikke bestaaer af Fjedertænger.

Da man uden Afbildning ikke tilstrækkelig kan beskrive det, ville vi her kun fremsætte de Egenskaber Pr. *J.* tillægger samme.

Instrumentet, der har en Tykkelse og en Krumning der svarer til Urinrörets Form og Dannelse, kan uden Vanskelighed eller Smerte indbringes i Blæren; man kan med Lethed sondere Blæren; ved at aabne og lukke det er man ei udsat for at fatte Blærens Hinder; man kan let gribe Stenen og bestemme dens Dimension; det besidder en saa betydelig Kraft, at det, man har grebet, let og hurtig kan synderbrydes; og endelig kan og Brudstykkerne derved med Lethed uddrages.

Prof. *Jacobsen* haaber, ved dette Instruments Anvendelse at kunne befrie Patienter fra en Blæresteen, der ikke har naaet nogen betydelig Störrelse, og hvor Blæren ei er i en sygelig Tilstand; men især deleshed venter han sig megen Nytte deraf hos Patienter der lide af Nyresteen, og hvor en saadan er traadt ned i Blæren og der har naaet en saadan Störrelse, at den ei mere ved Blærens Kraft kan drives ud igjennem Urinröret. Ved her at anvende Instrumentet kan en saadan Steen let sönderknuses, og en forestaaende langvarig og farlig Sygdom derved forebygges.

Da Prof. *Jacobsen* ved sine Undersögelser *til nærmere Oplysning af den herskende Mening om Dammuslingens Fremavling og Udvikling* *) har erholdt Resultater der ere afvigende fra det man i Almindelighed antager derom, fandt han det nödvendigt at underkaste dem de Naturforskeres nærmere Bestemmelse, hvis Mening han isærdeleshed bestrider. Han sendte derfor et Udtog af sin Afhandling til Videnskabernes Academie i Paris, der overdrog DHr. *Blainville* og *Dumeril* at bedömme den. I den

---

*) Indfört i det Kongl. Videnskabernes Selskabs Skrifter Tom. III. p. 258-298.

til Academiet derom indgivne Rapport gjennemgaae de meget nöiagtig de af Prof. *J.* angivne Kjendsgjerninger og de deraf dragne Slutninger, og fremsætte flere Indvendinger derimod, som de dog endnu ikke ville ansee som afgjörende.

Academiet har derfor ladet takke Prof. *J.* for den oversendte Afhandling, og opfordret ham til at meddele det de Undersögelser, han siden har anstillet om denne interessante Gjenstand.

Det har og i den Anledning besluttet, at Fremavlingen af de toskjellede Blöddyr skal udsættes som et Priisspörgsmaal.

P. *J.* har meddeelt Selskabet denne Rapport *) og forbeholder sig nærmere at oplyse de ham deri gjorte Indvendinger.

Prof. *Zeise* har foretaget nye Undersögelser over Phosphorets Evne, at bundfælde Metaller. Der gives nogle, tildeels meget gamle Erfaringer, som paa en forunderlig Maade ere blevne oversete i Theorien af Metallernes Reduction af deres Oplösninger. Deriblandt er den, at Phosphoret, hvoraf vi ikke kjende noget syrebindende Ilte, og som eenstemmigt holdes for en Uleder for de electriske Kræfter, udfælder Sölv og Kobber, fuldkomment saavel som Zink. Naar nemlig Sölvet udskilles formedelst Phosphor af oplöst salpetersyret Sölvilte, hvoraf bindes da den efterhaanden fraskildte Syre, saa at den ikke længer kan virke paa Sölvet? og naar Phosphor er en slet Leder for Electriciteten, kan det da, ved Beröring med Sölvet, eller, (efter en anden Theorie) med Vædsken, foranledige den electriske Strömning, som synes fornöden ved denne Art af chemiske Virkninger? ei at tale om, at det ikke synes at passe vel med vor Forestilling om

---

*) Denne Rapport er særskildt trykt i 4to og findes indfört i *Annales de sciennes naturelles par Audoin, Brogniart & Dumas* T. IV. 1828. p. 62-63.

Phosphorets chemiske Natur, for saa vidt det med Föie regnes til den negative Afdeling, at det virker reducerende paa Stoffer, som regnes til den positive Afdeling.

Disse Betragtninger, saavelsom desuden den senere Tids forögede Erfaringer angaaende Metallers Udskilling paa den vaade Vei, der tydeligt vise, at vi i det hele endnu have saare meget at oplyse om denne Art af Virkninger, indböde noksom til nye Forsög over denne Gjenstand.

Et af Spörgsmaalene ved denne Undersögelse blev dette: om ikke Phosphor, skjöndt i Almindelighed en Uleder for Electriciteten, dog viser det samme galvaniske Forhold, som Metallerne, naar man bringer det forbundet med et Metal i en passende Oplösning. Vi vide nemlig, at naar f. Ex. en Zinkstrimmel, forbundet ved den ene Ende med en Kobberstrimmel, bringes i en Tinoplösning, da ikke blot Zinket, men ogsaa Kobberet overtrækkes med Tin, skjöndt Kobberet ene ikke formaaer at udskille Tin; og vi forklare dette let derved, at Kobberet, der i dette Tilfælde holdes i en negativ electrisk Tilstand, tiltrækker det positive Stof af Oplösningen, og modtager samme ved den Strömning af positiv Electricitet, som foregaaer gjennem Vædsken, fra Zinket mod Kobberet. Et lignende Forhold vise Kobber og Guld i en Sölvoplösning, Zink og Guld i en Kobberoplösning, m. fl.

Ved de af Prof. *Zeise* i denne Henseende anstillede Forsög viste sig paa det tydeligste, at Phosphor forholder sig aldeles paa samme Maade. Thi forbinder man en reenskrabet Phosphorstang ved den ene Ende med en Strimmel af Guld, saaledes at denne staaer forresten omtrent 3 Linier fra Stangen, og man derpaa henstiller begge i en Oplösning af salpetersyret Sölviite, saa sætter sig Sölv ikke blot paa Phosphoret, men temmelig snart er ogsaa Guldet overtrukket

med et Lag af Sölv; og hensætter man Phosphor paa lignende Maade forbundet med Platin, i en Oplösning af svovelsyret Kobberilte, saa faaer man snart ikke blot Phosphoret, men ogsaa Platinet aldeles overtrukket med Kobber. Saavel paa Guldet som paa Platinet sætter Metallet sig saa fast, at det kun vanskeligt kan afskrabes.

Dette indböd da til nærmere Undersögelse over Phosphorets Ledeevne for de electriske Kræfter i andre Tilfælde. Adskillige Forsög desangaaende, foretoges blandt andet ved Hjelp af en særdeles fiintangivende electromagnetisk Multiplicator, men hidtil viste sig intet tydeligt Tegn paa Ledeevne.

Det udskildte Sölv, eller Kobber er, hvad enten Phosphoret virker ene, eller i den anförte Forbindelse, fuldkomment reent, naar undtages et yderst tyndt Lag, nærmest Phosphoret, som synes at indeholde lidt Phosphor.

Prof. *Zeise* har desuden anstillet nogle Forsög med forskjellige andre Vædsker (blandt andet alkaliske) og Phosphor ene, samt over det Phosphorilte, som dannes under forskjellige Omstændigheder ved Reductionen; og haaber snart at kunne meddele det nærmere herom (hvilket ikke godt taaler et Udtog) i en udförlig Afhandling.

Etatsraad *Örsted,* Ridder af Dannebr. og Dannebrogsm. har forelagt Selskabet nogle Undersögelser over Legemernes indvortes Natur, især med Hensyn paa Striden mellem det atomistiske og dynaniske System; men da han agter at fortsætte dette Arbeide, önsker han indtil videre ikke at meddele noget Udtog heraf; da dette vanskeligt vilde give nogen klar Forestilling om Sagen.

Samme har ogsaa begyndt en ny Række af electromagnetiske Forsög, der have til Hensigt at udfinde, hvorvidt man med Fordeel kunde anvende galvaniske Redskaber til at frembringe meget stærke Magneter. Vel har han i den fremskridende Række

af sine Forsög fundet Midler til at magnetisere större og större Stykker Staal; men endnu har han ikke bragt disse Forsög til den Höide han tilsigter. Blandt de mærkelige Erfaringer, hvorpaa han er stödt, er at en Böile af blödt Jern, beviklet med overspunden Kobbertraad, og gjort magnetisk ved et stærkt galvanisk Apparat, fastholdt, efter at det var bragt ud af den galvaniske Kjæde, endnu med stor Kraft et Stykke Jern, et saakaldet Anker, der havde forenet dens Ender; men neppe havde den været skilt $\frac{1}{2}$ Secund derfra, saa var kun et ringe Spor af Tiltrækning tilbage. En Jernböile, der havde baaren 7 Pund Jern ved sit Anker, medens den var i Kjæden, bar endnu 2 Pund, efter at den var ude deraf; men ikke engang det lette Jernanker, saasnart det havde været ude af Beröring, endog kun i den korteste Tid, hvori Adskillelse og Gjenberöring lod sig tilveiebringe. Med disse Forsög forbandt han ogsaa nogle Forsög over Metaltraades Glödning ved galvanisk Virkning. Det synes af disse at fölge, at en, blot af en Zinkplade, en Kobberplade og en fortyndet Syre bestaaende galvanisk Kjæde, medens den er i sin störste Virksomhed, lettere bringer en bedreledende end en slettereledende Metaltraad i Glödning, tvertimod det der finder Sted ved mere sammensatte galvaniske Kjæder. Sagen fordrer endnu mange sammenlignende Forsög, för man tör deraf udlede de vigtige Resultater, der synes at frembyde sig. *Ö.* som ved andre Forretninger har været hindret fra disse Arbeiders Fortsættelse, haaber snart igjen at kunne forfölge dem.

Hr. Etatsraad *Lehmann*, Committeret i det Kgl. Generaltoldkammer- og Commercecollegium, havde gjort Selskabet opmærksom paa en Steenmasse af nyere Dannelse, som er bleven funden i Helsingöers Havn, og tilstillet Selskabet Pröver deraf. Til at undersöge denne Gjenstand udnævnte Selskabet en Com-

mission, bestaaende af Professorerne *Reinhardt*, *Zeise* og *Forchhammer*. Denne Commission aflagde Selskabet en Beretning, hvori den gav en Beskrivelse over de indsendte Brudstykker, deres Blandingsdele og disses indbyrdes Forbindelse, meddelte en chemisk Analyse af Bindingsmiddelet, sammenlignede Gjenstanden med beslægtede, efterspored deres sandsynlige Oprindelse, og sögte af alt dette at uddrage Resultater.

Stenen er en *Breccia*, hvori Delene ere af meget ulige Störrelse og Beskaffenhed, blandede uden Orden, men paa det faste forbundne. Som Exempel paa Blandingsdele af betydelig Störrelse, kan anföres en halv Muursteen, som deri fandtes. En betydelig Deel af dens Masse er fiint Sand. I Stykkernes Indvortes bemærkedes hverken Schichtning, eller anden regelret Anordning, derimod fandtes der af 4 Stykker 2, der syntes at have to naturlige paralelle Begrændsningsflader, hvor Blandingsdelene fandtes fri for Bindingsmiddelet, og saaledes fremstillede Lagets Mægtighed, paa det Sted, hvor de vare tagne, og ifölge hvoraf denne maatte være 3 til 4 Tommer. Bindingsmiddelets ulige Fordeling i Stenen, og den Omstændighed, at det ingenlunde fandtes hyppigere nær ved Lagets naturlige Overflade, gjör det sandsynligt, at den chemiske Virkning, der har frembragt Delenes Forbindelse, har fundet alle Stenens faste Materialier paa Stedet, og at Bindingsmiddelet ikke er trængt ind fra Omgivelsen.

Blandingsdelene vare af tredobbelt Beskaffenhed; de vare enten Naturproducter af Mineralriget, Naturproducter af de organiske Riger eller Kunstproducter.

1) Stenene som findes i denne Breccia ere alle meer eller mindre rullede og have paa deres Overflade lidt mechanisk Forandring. Der blev fundet Granit, saavel den, som saa hyppigen findes, med megen rödlig fiinkornet Feldspat, som

ogsaa en Varietet, der er grönlig og talkagtig; videre *stor-bladet Feldspat*, *kornet splintret Overgangssandsteen*, mange Flintestene, saavel af den sorte som graae Varietet, og endelig Sandkorn af alle Störrelsesgrader. De feldspatagtige Steensorter vare aldeles ikke forvittrede, eller paa nogen Maade angrebne, saaledes som er Tilfældet, naar Phosphorsyre kan indvirke paa den.

2) Af organiske Levninger findes: sönderbrudte, noget calcinerede og ubestemmelige *Beenstykker af Pattedyr*; Skaller af den *almindelige Musling* (*Mytilus edulis*) saavel i Brudstykker og enkelte Skaller, som parviis, i det sidste Tilfælde fandtes deres Huulning uudfyldt. Den brune Epidermis er endnu uforstyrret i mange af dem. Træets Substants har lidt en mærkelig Forandring; det er blevet brunt og blödt, men har fuldkommen vedligeholdt Trææ-texturen, og ligner meget Brunkulformationens bituminöse Træe. Men paa de fleste Steder er Træet aldeles forsvundet, og kun dets Indtryk i Breccien er blevet tilbage. I dette Tilfælde findes et brunt Pulver, som efter Professor *Forchhammers* Iagttagelse er Jerntveilte; paa saadanne Steder findes sjeldne smaa Pletter af blaat phosphorsuurt Jern. Under lignende Forhold forekommer den samme blaae Jernforbindelse ogsaa i Törvemoser, hvor den især findes i Træstumper.

3) Kunstproducter, den störste Deel heraf, efter Massen, er Muursteensbrudstykker, som forekommer af meget forskjellige Störrelser. De ere af andre Dimensioner end de nu brugelige; Basis paa den ene, som man kunde maale, er et Qvadrat af 3½ Tomme paa hver Side, med en ubestemmelig Höide. Massen er röd. Paafaldende er det at næsten

alle Muurstenene ere overbrændte og emaillerede, hvorved det bliver sandsynligt, at de ere Levninger fra en Ildebrand; desforuden forekommer der virkelige Slagger. Knappenaale af Messing ere meget hyppige og adspredte allevegne i Massen, især ere 2de Stykker overlæssede dermed. De ere ikke angrebne og have spundne Hoveder. Endvidere har man seet 2 smaae ubestemmelige Messingplader, og Aftrykket af en Malle. Glasstykker forekomme meget hyppigen, med de Forandringer, som Glasset lider, naar det længe har været udsat for Fugtigheden. Potasken er oplöst og Kieseljorden danner et Overtræk paa det uforandrene Glas. Committeen fandt ogsaa deri en lille Kobbermynt, paa hvis ene Side staaer Zeelandia, altsaa sandsynligviis af hollandsk Oprindelse.

Da Hr. Etatsraad *Lehmann* har modtaget 2 Mynter fra Chr. IV. Tid, tilligemed Stenene, saa er hiin Mynt en Bekræftelse paa at ogsaa disse have siddet i den faste Steen, som Arbeiderne have sagt. Myntens Kobber er tildeels forvandlet til Svovlkobber. Metallisk Jern mangler aldeles imellem Kunstproducterne. Vi maa endnu tilsidst anföre, at smaa tynde Plader af gedigent Kobber snoe sig paa forskjellige Steder omkring Brecciens större Blandingsdele, fuldkommen saaledes som det pladeformige gedigne Kobber findes i ældre Danninger. Det er sandsynligt, at dette Metal har været oplöst og igjen er blevet galvanisk udskildt.

Professorerne *Zeise* og *Forchhammer* have særskilt analyseret Stenen. Deres Undersögelser stemme fuldkomment overeens i Hovedsagen; hvorimod Afvigelserne ikkun ere fremkomne derved, at de særskildt sögte efter forskjellige, men mindre vigtige Bestanddele, saaledes at Analyserne udfylde hinanden. De have Begge fundet at *Hovedbindemiddelet* er en Forbindelse af

Jernforilte med Jerntveilte og nogen Kulsyre, at Kalken forekommer i meget forskjellige Mængder, og maaskee blot hidrörer fra Skallerne; at derimod Phosphorsyren aldeles mangler i Bindmiddelet selv. Ved at behandle den jernrige Masse med Saltsyre tilbageblive hine Sandkorn i betydelig Mængde. Bindemiddelet indeholdt efter Prof. *Zeise* ingen i Syre oplöselig Leerjord, og heller ikke indeholde de blaagrönne Pletter noget Kobber, som man efter Mængden af Knappenaalene skulde have ventet. Derimod fandt Prof. *Forchhammer* temmelig meget Manganilte i Bindemiddelet, ligesom han ogsaa formoder at Jerniltet tildeels er chemisk forbundet med Kieseljorden, thi naar den med Syre behandlede Breccie koges med kulsurt Kali saa oplöses Kieseljord; Jernkies forekommer ofte paa enkelte Steder udskilt.

Flere Sandsteen- og Brecciedanninger fra den Jordperiode, i hvilken vi leve, ere velbekjendte; de foregaae saavel i Ferskvand som i Söevand. Den bekjendteste Ferskvandsdannelse af dette Slags er Myrmalmen, med dens Breccier og Sandstene. Da den Mening havde været yttret, at den her omhandlede Breccie kunde henhöre til denne Classe, blev dette taget i Overveielse.

Ligesom Myrmalmen paa mange Steder udgjör et meget grovkornet Conglomeret af rullede Steen, saaledes finder et lignende Forhold Sted i denne Breccie. Jern er Hovedbindmiddel i Myrmalmens Breccie, og det samme Metal forener Blandingsdelene i Helsingöers Breccie. Myrmalmen antages med Rette at være dannet i vor Tid, hvilket ligeledes er afgjort med den anden Danning. Endelig have Begges Lag, som det synes, samme Tykkelse.

Men foruden det, at man hidindtil aldeles ikke kjender nogen Myrmalm, fremkommen i Söevandet, ligger den störste Forskjel

deri, at den chemiske Analyse betegner Myrmalmen som et overbasisk phosphorsuurt Jerntveilte-Hydrat, medens Bindemiddelet i Breccien fra Helsingöers Havn er Jernforilte, forbunden med Jerntveilte og Kulsyre, men uden Phosphorsyre. Den ubetydelige Mængde phosphorsuurt Jern, som forekommer her, hörer ikke med til Bindemiddelet. Hvor stor derfor den udvortes Lighed kan være imellem enkelte Stykker af begge Dannelser, saa kan man dog ingenlunde antage at denne Breccie kan henregnes til Myrmalmen.

Det er bekjendt, at der paa flere Steder ved Middelhavets Kyster og omkring de karaibiske Öer dannes en Sandsteen, hvis Bindemiddel *er kulsuur Kalk*, hyppigen saa stærkt fremherskende, at det næsten er Kalksteen. Den har i de Egne, hvor den findes, en betydelig Indflydelse paa Kysternes Form. Sandstenen og Breccierne ved de ciliciske Kyster skylder, ifölge *Beaufort*, sit Bindemiddel til Floderne, ved hvis Mundinger de findes, men forskjellig herfra er Forholdet ved de sicilianske Kyster, hvis nyere Sandsteen-Dannelse især kjendes af *Spalanzanis* Undersögelser. Det er Söekystens Sand, som ved Kalk afsat af Söevandet bliver bunden til saa fast en Steenart, at den bruges til Möllestene. Der fremkommer saavel Sandsteen, som fine og grove Breccier, og de indeslutte Kunstproducter saasom Mynter, ja man finder deri menneskelige Skeletter. Den regenereres meget hurtigen, og man regner, at efter 10-12 Aar har den nydannede Steen allerede en temmelig Grad af Fasthed. Den afsætter sig i Schichter, og er meget udbredt ved disse Kyster; *Spalanzani* yttrer endog den Formodning, at den efter Aarhundreder vil gjöre Sicilien landfast med Kalabrien; thi i 30 Aar har Pynten Peloro faaet en Tilvæxt af 300 Skridt ind imod Sundet.

Medens Kunstproducternes Forekomst giver den sicilianske Breccie en interessant Analogie med den helsingöerske, saa er

dog alligevel Forskjellighederne meget betydelige. Jernilterne ere Hovedbindemiddelet ved vor Breccie, imedens kulsuur Kalk spiller samme Rolle ved den sicilianske; og vilde man endogsaa betragte her det kulsure Jern, som geognostisk Representant for den kulsure Kalk, hvilket hyppigen virkeligt er Tilfældet, saa kan man paa ingen Maade betragte Jerntveiltet som saadan. Den sicilianske Breccie er en udbredt Dannelse, der maa have en ligesaa udbredt Aarsag, men vor Breccie er yderst local, og maa have havt en ligesaa indskrænket Aarsag, som desuden synes at have ophört at virke, hvorimod den sicilianske skrider frem i en vedblivende Dannelse.

Brecciens Danning lader sig altsaa ikke henföre under nogen af de bekjendte Formationer.

Muslingskallerne, hvis Analoger findes endnu levende ved samme Kyster, vidner om at denne Breccier begyndte at danne sig i den nærværende Jordperiode; men de mange Kunstproducter bestemme dens Dannelses Tid selv i den sildigere historiske Tid, og sandsynligviis efter Begyndelsen af Christian den 4des Regjering. Kunstproducterne, Muurstene iberegnet, udgjöre den största Deel af Brecciens hidindtil bekjendte Bestanddele, som ikke ved Skibbrud synes at kunne være kommen paa et Sted, saa nær ved Landet. Muurstenene der alle ere overbrændte, og emaillerede ere sandsynligviis Levninger af en Ildsvaade, hvorfra sikkerligen ogsaa Slaggerne have deres Oprindelse. Knappenaalene kunne ikke have været i Ilden; thi ellers vilde Kobberet og Zinken i Messinget være iltet, hvilket ikke er Tilfældet. Da der heller ikke findes noget virkeligt Kul, saa kunne Trælevningerne heller ikke have været udsat for Ilden. Bindemiddelet er end videre for en stor Deel Jernforilte, en Jernforbindelse som er yderst sjelden i de nyere neptu-

anske Dannelser, og som ikke kun hidröre fra Söevandet selv, som ikke indeholder Jern, heller ikke fra Flodvand, som ikke afsætter Jernforilte; det kan endelig ikke hidröre fra jernholdige Mineralier, da alle Stene i Breccien ere uangrebne; der bliver altsaa ikkun tilovers at antage at det er fremkommen ved en Iltning af metallisk Jern, skjöndt ved Undersögelsen intet saadant er fundet. Det er derfor sandsynligt, at Brecciens Blandingsdele, for en stor Deel, have været Feie- og Gadeskarn, paa hvilkensomhelst Maade sammenbragt i det nærværende Leye, og der blandet med Strandens Sand og Rullestene.

Hvis dette saa faste Bindemiddel er fremkommet ved en Iltning af metallisk Jern, saa synes deraf at flyde den vigtige praktiske Fölge, at saadanne Sandstene og Breccier, ved Kunsten kunde eftergjöres; og at man da maatte være i Stand til at binde Stranddæmninger og Moler til en eneste Konglomeratmasse, og derved upaatvivleligen bidrage meget til deres Styrke.

Man maatte ifölge alt dette antage:

1) Jernbreccien fra Helsingöer er dannet i den sildigere historiske Tid og sandsynligviis efter Christian den 4des Tiltrædelse til Regjeringen, men naar den, fra den Tid at regne, har begyndt, og hvorlænge den har fortsat sin Dannelse, kan endnu ei bestemmes, dog synes den nu at have ophört.

2) Bindemiddelet er Jernforilte forenet med Jerntveiltet og Kulsyre, og hidrörer sandsynligviis fra metallisk Jern, som er iltet i Söevandet.

3) Af Blandingsdelene ere Rullestene og Sand, saaledes som de findes ved vore Kyster, de mindre hyppige, den störste Deel er Kunstproducter især Muurstene.

4) Brecciens Dannelse er aldeles local, og selv i den Hen-

seende höist indskrænket; den er sandsynligviis betinget med tilfældige Omstændigheder, som nu have ophört.

5) Brecciens Sammensætning og Leiringsforhold, saavidt samme er bekjendt, gjör det sandsynligt, at en Masse af Feie- og Gadeskarn, paa en eller anden Maade nedbragt i Havet, har givet Hovedmaterialet.

Efter at have hört den Beretning, hvis Indhold her omstændeligt er meddelt, tiltraadte Selskabet Commissionens Mening, at Sagen fortjente yderligere Undersögelse paa Stedet.

Saasnart Aarstiden tillod en saadan Undersögelse, foretoges den af Professorerne *Reinhardt* og *Forchhammer*; Professor *Zeise* var forhindret fra at reise med.

Det eneste Sted, hvor Breccien nu findes tilgængelig, er uden for Öresunds Toldkammer, hvor den i et Hjörne, dannet af Bolværket, forekommer i en Længde fra Nord til Syd af 27 Fod og i en Bredde fra Öst til West af 10 Fod. Brecciens övre Flade fandtes ved Stranden 20½ Tomme under daglig Vand, medens den med dens östlige Ende er 33½ Tomme under daglig Vand; altsaa har et svagt Fald imod Öst. Den gaaer indtil faa Fod optil Bolværket, og bliver afbrudt ved en Række Pæle, som sandsynligviis hörer til et gammelt Bolværk. Nærved Pælene bliver Breccien uligeformig i dens Sammenhæng, og sammentrækker sig til tykke, nyreformige Masser, og paa enkelte Steder mangler Bindemiddelet aldeles, saaledes at der fandtes Knappenaale löse i Sandet. Breccien er i dens ydre östlige Kant 6 Tommer tyk, og, da den forhen har hvilet paa löst Sand, som formedelst Opmudringen er flydt ud under samme, saa har den ingen Understöttelse i dens östlige Grændse, men svæver saa at sige i Vandet, og holdes ikkun ved dens Sammenhæng med den indre understöttede Deel deraf. Den ydre Grændses underste Flade fandtes 31½ Tomme fra sammes nuværende Bund. Massen har strakt sig

videre ud i Söen, og en Strækning af 12 til 16 Fod skal ifior i den Retning allerede være afbrækket; den strækker sig ligeledes længere imod Syd, fra det nærværende Findested, imellem den gamle Muur og Havnen; men dette Sted er ved Begyndelsen af Havne Anlægget bleven opfyldt, og nu er intet at see. Det Sted, hvor Baadsfolkene viste at Breccien endnu var iagttaget, var 115 Fod fra det Sted hvor dens sydlige Ende skiultes af det nye Bolværk, hvis Pæle ikke kunde rammes igjennem den, saa at altsaa den störste Deel af Breccien er skjult. Op til den gamle Muur, uden for hvilken den största men skjulte Deel af Conglomeratet ligger, laa indtil for 15-20 Aar siden, en stor Mödding, som Söen ved höie Vande kunde naae, og hvor Drengene, naar den af Bölgerne var bleven udvandsket, pleiede at söge Skillemynter. Paa begge Sider af denne Muur havde i den Tid 2de Rendestene deres Udlöb i Söen, hvoraf den ene endnu existerer og ved Skylleregn medförer store Muurstene. Muurstenene i de gamle Bygninger i Helsingöer fandtes liig de i Breccien. Kunstproducternes Nærværelse fandtes stadfæstet ved nye Stykker, som saaes hos flere af Helsingöers Beboere, som f. Ex. Vinduebly, en lille Mynt fra Fr. III.

Ogsaa med Hensyn til Bindemiddelets Oprindelse blev der gjort Iagttagelser, der stadfæstede Committeens Mening. Herr Cand. med. *Klem* havde nemlig Stykker, hvori der gandske tydeligen kunde sees Indtryk af Söm, hvis Jern enten aldeles var forsvundet, eller forvandlet til Jernilte. I Stykker, som blev optaget i Commissionens Nærværelse, fandtes samme Forhold; og, imod Tvivlen om Mængden af det i det daglige Liv tabte Jern var tilstrækkelig i Forhold til Knappenaalene at danne Bindemidlet i Breccien, oplystes det, at en Ankersmed, der boede i Nærheden, pleiede at kaste Slakker og Hammerskjæl paa den anförte Mödding, og har naturliigviis derved foröget Jernets Mængde.

Ved at optage nogle gamle Pæle, der havde staaet i omtrent 60 Aar, i den gamle Havn, over 1000 Skridt fra det Sted hvor Canglomoratet nu findes, var Jernskoene, hvormed de vare beslagne, omgivne med en flere Tommer tyk Skorpe, af en lignende Breccie, hvis Bindemiddel gandske tydelig hidrörte fra metallisk Jern. De i den förste Rapport anförte Sætninger bleve saaledes bekræftede, nemlig:

1) Breccien fra Helsingöer er aldeles local.

2) Dens Bindemiddel hidrörer fra metallisk Jern, hvis Iltning sikkert er befordret ved Knappenaalernes Beröring.

3) Dens Hovedmasse hidrörer fra Feieskarn, hvis lette Dele ere udvadskede af Söen.

Den philosophiske Classe.

Professor *Sibbern* har forelagt Selskabet en Afhandling om den intellectuelle Anskuelse. Forfatteren sögte först at vise, at der gives en ligesaa umiddelbar, bestemt og klar Vaerbliven ved Forstanden, som den er, der finder Sted i den fuldkomne Sandsning; han prövede dernæst, hvorvidt hiin ligesaafuldt kunde kaldes en Anskuen, som der nævnes en Sandseanskuelse, hvorved Begrebet Anskuelse overhovedet blev taget i nærmere Overveielse. Forfatteren gik herunder især den Indvending imöde, at der ofte maae erkjendes at ligge skjulte Slutninger til Grund for den umiddelbare Opfatten og Erkjenden ved Forstandens Öie, i det han bemærkede, at naar heraf skulde hentes en Indvending imod Antagelsen af en intellectuel Anskuen, maatte man ogsaa kunne nægte Sandseanskuelsen Navn af Anskuelse, siden ogsaa i denne skjulte Slutninger indtræde. Forfatteren gjennemgik Hovedarterne af den intellectuelle Anskuelse, hvilke han fandt at være fire, blandt hvilke een dog snarere var at kalde den ideelle Phantasie-

Anskuelse, end egentlig intellectuel Anskuelse, i bogstavelig Forstand. Tillige undersögte Forfatteren, om og hvorvidt den i Selvbevidstheden liggende Selvanskuen kunde tilföies som femte Art. Med nogle Bemærkninger, betræffende en Art af Skuen, man kunde kalde den *mystiske*, endtes Afhandlingen.

Den historiske Classe.

Biskop *Münter* fremlagde en Afhandling om: *Malerier paa Vaser og om andre Konstværker, som forestille Memnons Historie*; i hvilken han havde samlet alle Efterretninger hos de gamle Forfattere om Konstværker angaaende de græske Myther om denne Heros, som kom Trojanerne til Hjelp, og faldt for Achills Haand; samt alle Konstværker, baade Malerier paa antike græske og italiske Vaser, og enkelte Marmore, paa hvilke Dele af hans Historie findes forestillede; saasom: 1) Hans Tog til Troja. 2) Hans Tvekamp med Nestors Sön Antilochos, hvilken han fælder. 3) Hans Tvekamp med Achill, som dræber ham, og paa et Par Vaser tillige Afveiningen af begge disse Heroers Skiebne i Jupiters Vægtskaal, hvilken ogsaa sees indgravet i en etrurisk Patera. 4) Hans Liigs Bortförelse fra Troja til hans Residents Susa, i hans Moders Morgenrödens Arme.

Emnet til alle disse Konstforestillinger har en af de cykliske Digtere, Arktinos fra Milet givet; hans Digt *Aethiopis*, som for endeel handlede om denne Memnon, Aethiopernes Konge; hvis Indhold vi kiende af *Procli*, for ikke mange Aar siden i Venedig fundne Chrestomathie, og som udentvivl *Quintus Smyrnæus* har brugt i hans *Paralipomena Homeri*, af hvilke de mærkeligste, herhen hörende Steder, tilligemed andre Citater af gamle Digtere ere blevne anförte efter Herr Professor *Meislings* Forfatteren meddeelte metriske Oversættelse. Men Anledningen til at skrive denne Afhandling,

som i Trykken vil blive prydet med tre Kobbertavler, som forestiller de vigtigste endnu existerende herhidhörende Konstværker, gav en meget skjön græsk eller italisk Vase af höi Alderdom, som det synes fem til sex Aarhundreder för vor Tidsregning, i H. K. H. Prinds *Christian Frederiks* Vasesamling. Paa denne forestilles Memnon paa Toget til Troja til Hest, med tvende Fölgesvende til Fods i Samtale med ham, af hvilke den ene bærer hans Spyd, den anden hans Sværd, begge disse Vaser vare, ligesom alle fra den heroiske Tidsalder, af Kobber, og bleve endnu i andet Aarhundrede efter C. F. under Antoninerne bevarede og foreviste i Æskulapi Tempel i Nicomedia.

Prof. *P. E. Müller*, R. af D., har forelagde Selskabet en Fortsættelse af sine critiske Bemærkninger over *Saxo*, der gik fra den tiende til den fiortende Bog. Han sammenlignede deri *Saxos* Efterretninger med de andre gamle Forfatteres, og sögte saavel ved denne Sammenligning som ved indvortes Grunde at bestemme, hvad Grad af Troværdighed de besad. Da en saadan Undersögelse bestaaer i en Række af enkelte Bemærkninger, er det kun nogle Exempler og nogle Resultater her kunde meddeles. Ved *Saxos* tiende Bog bemærkede Forf., at *Saxo* hverken havde benyttet Islændernes Sagaer, eller *Adam* af Bremen, eller *Dudo*, eller engelske Forfattere, eller tydske Annaler, men blot danske Traditioner. Angaaende det omtvistede Sted hos Adam af Bremen (*hist. eccles. lib.* 2 *cap.* 18 *p.* 55 *ed. Mad.*) om de haraldinske Love, söger han at vise, at derved menes det samme, som *Saxo* tilskriver Poppos Jertegn, nemlig Jernbyrdens Indförelse ved Rettergang, og han godtgjör at ved Christendommen var Jernbyrd bleven indfört i Norden og Holmgang derimod afskaffet. *Svend Tveskjegs* Historie, der deler sig i to Dele, hans Uheld som Hedning og hans Held som Kristen, fremviser i de danske Oldsager det ældste

Exempel paa, hvorledes man har villet vilkaarligen ordne Begivenhederne efter visse Ideer. Det förste Spor til at *Saxo* har benyttet noget skriftligt er det han anförer af *Knuds* Gaardsret.

I Bemærkningerne til den ellevte Bog oplyser Forf., hvad der foranledigede, at *Svend Estrithsens* Sönner fulgte i Regjeringen efter hinanden, hvilke de Love vare hvorved den uduelige *Harald Hein* gjorde sit Minde saa elsket, og hvori det Særegne i *Knud den Helliges* Lovgivning bestod. Han viser, at Forræderen *Blak* er rimeligviis den samme som *Eyvind Stefra* eller *Pigro.*

I Undersögelserne over *Erik Eiegods* Regiering, i tolvte Bog, vises Beskaffenheden af det förste Tog mod Venderne, som blev foretaget ved hans Tiltrædelse til Regieringen, og at Kongen selv ikke har taget Deel. Forf. söger at oplyse hvad der gav Anledning til Kongens Pillegrimsreise.

I den trettende Bog, der indeholder Kong *Nielses* ni og tyve Aars Regiering, mærker man at *Saxo* nærmer sig sin egen Tid, hans Fortælling bliver mere sammenhængende og omstændelig. Forf. opholder sig derfor ikke i denne Bog som i de foregaaende ved hvert enkelt Træk, men ikkun ved det, hvori der forekommer noget afvigende fra de andre Skribenter.

Prof. Dr. *J. Möller* R. af Dbr. har forelæst nogle Afsnit af *Kong Christian den Sjettes Historie;* men disse Afhandlinger ville ikke blive optagne i Selskabets Skrifter, efterdi de udgiöre Bestanddele af et större Værk, som Forfatteren ved Adgang til de offentlige Archiver har seet sig istand til at udarbeide. Da Christian VI. fordrede, at alle Sager skulde ei blot mundtligen refereres, men skriftligen forelægges ham, og da han selv har opsat sine Resolutioner i de vigtigere Anliggender, og endelig hele sin Regjering igjennem daglig skrevet Breve til sine Collegier og höie Embedsmænd, seer hans Historieskriver sig forsynet med en sjelden fuld-

stændig Materialsamling, af hvis Benyttelse det vil fremgaae, at Christian VI. ei alene var saare arbeidsom og samvittighedsfuld i sine Regentpligters Opfyldelse; men ogsaa i Almindelighed heldig, saavel i Valget af sine Ministre og övrige Embedsmænd, som i sine egne Beslutninger; thi det er vist, at *denne Konge regjerede selv*, og undertiden endog ved de vigtigste Leiligheder gjorde sin Mening gjældende tvertimod sine Ministres Raad. Dette var f. Ex. Tilfældet med de hidindtil saa urigtigen bedömte Forhandlinger og Anordninger om Værnepligten. Man har bebreidet denne Konge og hans Ministre, at de afskaffede Frederik IVdes Landmilice og at de paa ny indförte Vornedskabet; det förste Factum er sandt, men det sidste aldeles falsk; og aldrig har en Forholdsregel været mere populær end Landmilicens Afskaffelse. Dens Navn var saa forhadt i Landet, at Kong Christian VI., som meget yndede denne Indretning og som kun önskede at faae den paa ny indfört, — hvilket Ministrene modsatte sig — selv foreslog at gjenindföre den under et andet Navn. Man har forklaret den nye Indretning af aristokratisksindede Ministres egennyttige Bestræbelser, for at binde Bönderne til deres Godser; men skjöndt dette Onde rigtig nok blev Fölgen af den nye Lovgivning — der dog först naaede sin skadelige Strænghed og Conseqvents under Frederik V. — fremgaaer det dog af Ministrenes Erklæringer, at de vare Bondefrihedens Talsmænd; og den danske Bonde vilde aldrig mere være bleven slavebunden, dersom man stedse havde fuldt *Iver Rosenkrands*'s og *Ludvig Plesz*'s oplyste og vise Raad. Et andet Exempel paa Kongens selvstændige Villie, er Confessionarius *Frauens* Afskedigelse og Bortviisning uden Lov og Dom, fordi Kongen troede i hans Prædikener at have opdaget personlige Stiklerier. Hele Statsraadets Forbön kunde ikke redde ham. Men ligesom man i disse Tilfælde beklager, at Kongen tillagde sin

egen Villie for megen Vægt, saaledes sees han ved andre Leiligheder, snart paa egen Haand at træffe det rette, snart at beslutte det i Forening med sine Ministre. Af disse fortjene, foruden de to Ovennævnte, *Carl Adolph Plesz*, *Johan Ludvig Holstein*, Grev *Frederik Danneskjold* og Grev *Schulin* stedse at erindres som særdeles indsigtsfulde, fædrenelandsksindede og redelige Mænd. Forfatteren har forgjæves sögt i hele Europa om sex Ministre i eet Cabinet, eller i een Konges Regjering, som kunde sammenlignes med disse. Den iblandt dem, som med den störste Myndighed forestod sit Departement, var Grev *Danneskjold*, som Stor-Intendant over Sö-Etaten; og da Danneskjold var ligesaa uegennyttig og sagkyndig som han var myndig og kraftfuld, vilde en svag Konge lettelig have ladet sig imponere af en saa sjelden Charakteer. Men det gjorde Christian VI. ikke. I den bekjendte Strid imellem Danneskjold og Commandeur-Capitain *Benstrup* holdt Kongen, efterat næsten alle Commissarier havde erklæret sig for Danneskjold, selv et nyt Forhör paa Rosenborg Slot, og sörgede med kongelig Upartiskhed for, at de faa Officerer, som vidnede til Fordeel for Benstrup, navnligen den berömte *Frederik Lütken*, kom til Orde, og fik Lov til, uagtet Grevens idelige Afbrud, at tale ud.

Til hvilken Anseelse den danske Flaade hævedes under denne Konge, især ved Grev Danneskjolds magelöse Fortjenester, men ogsaa formedelst Kongens Omsorg og personlige Deeltagelse, er noksom bekjendt; men det er mindre erkjendt, at Kongen omfattede Land-Etaten, ja alle Administrationsgrene med samme overskuende Blik. Til een eneste General, Overkrigssecretair *Numsen*, haves henved 100 Breve endnu opbevarede. Kongen lod sig forelægge Cadetternes og de unge Officerers Tegninger og övrige Arbeider. De Talentfulde bleve trukne frem og kom til at reise udenlands, just ligesom i vore Dage. At *Frederik Ludvig Norden* f. Ex.

blev ei blot en udmærket Söofficeer, men tillige en fortrinlig Kunstner og at han kom til at foretage en af de vigtigste Reiser i det 18de Aarhundrede, skyldes Kongens Opmuntringer og Understöttelse. Overhovedet havde Christian VI., uden at have faaet en lærd Opdragelse, megen Interesse for Kunster og Videnskaber. Begge Fag fremblomstrede ogsaa under hans korte Regjering saa kraftigen, at kun den nyeste Tid i Danmarks Historie fremviser Mage dertil. Man har klaget over Naturvidenskabernes og Poesiens Forsömmelse under ham; og til den Ende, fremstillet Kjendsgjerningerne i et falsk Lys. Det maa undskyldes, at Historieskriveren maaskee ikke kunde vide, hvad der sees af uudgivne Breve, at Kongen gjorde sig Umage for at hverve for Fædrenelandet den store *Boerhave* og da han ei kunde faae ham herind, i det mindste sendte ham lærvillige Danske til Disciple; men det burde ikke undgaaet Nogens Opmærksomhed, at ligesom vort hele lærde Væsen fik en ny Organisation og (navnligen ved *Iver Rosenkrands* og *Hans Gram*) den störste Forbedring, der siden Reformationen var bleven det til Deel, saaledes er Christian VI. Skaber af den videnskabelige Chirurgie i Danmark (han udnævnte en General-Directeur for Chirurgien, og sörgede for at Medici og Chirurgi bleve lige rundelig forsynede med *Cadavera* og andre Fornödenheder). Han oprettede tillige Sundhedscollegiet og satte Grændser for det herskende Qvaksalverie. Tillige fik vort — man kan med Rette sige *af Kongen selv* stiftede — Videnskabers-selskab en Classe for Naturvidenskaberne, hvis Arbeider ei kunde gaaet saaledes i det store, naar ikke Kongen saa gavmildt havde udstyret denne sin Yndlingsstiftelse. I mange Aar gik de extraordinaire Indkomster, som Kongen havde, til Videnskabernes Societet, ligesom han ogsaa igjennem Grev *Holstein* og *Gram* lod sig flittigen underrette om dets Arbeider og fremskyndede disse.

Han læste gjerne Dansk (skjöndt han helst talede og skrev Tydsk, fordi han var opdragen i dette Sprog) og da der var Tvivl, om Selskabets Skrifter skulde udgives enten paa Latin eller Dansk, seirede det sidste, fordi Kongen haabede deri at faae et Middel mere til *Folkets Oplysning.*

Dette vigtige Formaal svævede ham stedse for Öie. Han var den förste danske Konge, som udtalte det Princip, at der skulde være Skoler over hele Landet, og at hvert Sogn skulde have i det mindste een Almueskole, hvilket store Maal han ogsaa i faa Aar opnaaede, deels ved selv at bygge Landsbyskoler (efter sin Faders Exempel) deels ved at holde Proprietærerne dertil. Ogsaa Kjöbstedskolerne og de lærde Skoler modtoge store Forbedringer; de sidste bleve reducerede til et passende Antal, men alle deres Fonds skaanede og hensigtsmæssigen anvendte. Endelig anlagde han ogsaa en Skole i Kjöbenhavn for de skjönne Kunster, hvilken under hans Sön udvidedes til et Academie.

Ved Klagen over Poesiens Forfald er saameget sandt, at den dramatiske Digtekunst tabte sin kraftigste Spore ved Theatrets Tillukning; men derved maa dog erindres, at dette ikke skede strax, og at Holberg allerede 1726 havde besluttet at nedlægge sin poetiske Pen og arbeide i andre Fag. Dette skede dog lykkeligviis ikke; og da han vovede under denne Konges Regjering at skrive saavel *Niels Klim* som *Don Ranudo*, vederfores ham derfor ei mindste Ulempe. Alligevel er det vist, at det pietistiske Partie kjæmpede ivrigt for at faae *Niels Klim* confiskeret; at dette ikke skede, maa da tilskrives Kongens Retviished. Foruden *Holberg* blomstrede flere Digtere den Gang, saasom den vittige *Falster*, og den dybtfölende *Brorson.* Begge vare personligen yndede af Kongen, og bleve af ham belönnede, udtrykkeligen for deres *poetiske Værker.*

Christian VI. var, som bekjendt, en from Konge; og hans

Fromhed fremtraadte som stræng luthersk; men han var hverken Pietist eller Hernhuter. Han har endog meget alvorligen modsat sig begge disse Sekter. Vel yndede han adskillige Pietister; men disse vare da tillige agtværdige Mænd. Ved at vælge Geistlige saae han ligemeget paa Lærdom som paa Gudsfrygt. Hvor disse Egenskaber fandtes, der viste han endog Yndest for *de meest liberale Theologer*, saasom *Mosheim* og *Jerusalem*, hvilke begge af ham bleve hid indkaldte; men begge afsloge Indbydelsen. Ogsaa den berömte *Rambach* gjorde han sig Umage for at faae; og med Würtembergeren *Reusz* lykkedes det. Denne brave Theolog fandt ogsaa hans Beskyttelse imod Biskop *Worms* og Præsten *Mossins* Forfölgelse for Socinianisme. Bog-Censuren bestod under denne Konge (og længe efter), men den Instrux som blev given Censorerne, aander Retfærdighed, Mildhed og Afsky for Vilkaarlighed, hvilke Egenskaber overhovedet charakteriserer denne Konges mangfoldige og (med Undtagelse af Landbo- og Værnepligtsagen) saare vise Love.

Kun een Plet maa den sanddru Historiker lade sidde paa denne Regjering, nemlig Klagen over slette Finanzer og hensigtslös Ödslen. En sand, men ei tilstrækkelig Undskyldning er det, at Tiderne vare gunstige, og Skatterne taalelige.

Professor *Kolderup-Rosenvinge* har forelagt Selskabet en hidtil ubekjendt dansk Söret, tilligemed nogle Bemærkninger over dens Alder og Forfatter. Denne Söret er fundet i et Haandskrift, der synes at være fra Slutningen af det 16de Aarhundrede og som bevares i det Hamborgske saakaldte Archiv-Bibliothek. Söretten, hvoraf Archivaren Hr. Dr. *Lappenberg* har havt den Godhed at meddele Professoren en Afskrift, har til Titel: "Danmarkis Watter-Rætth, som almindelige brugis i Danmark" og bestaaer af 18 Capitler. Disse ere, paa tre nær, öiensynligen tagne af Skibmåla-Balken i den svenske Stadzlogh, som sædvanligen tillægges Kong

Christopher. Det er imidlertid af flere Forandringer, som ere foretagne med den svenske Lov, klart, at dette Arbeide ikke er nogen Oversættelse, men et eget dansk Lovarbeide, som sandsynligviis tilhörer *Kong Hans*, hvem ogsaa baade *Stubbæus* og *Holberg* tillægge en Söret, men som hidtil ikke har været at opdage, uagtet vi vide, at *Resen* har havt et Haandskrift i sit Bibliothek med denne Titel. Den Omstændighed, at Kong Hans ogsaa i sin Stadsret har benyttet svenske Kilder, taler især for, at tilægge K. Hans den nævnte Söret, hvilken Hypothese Professoren nærmere har udviklet tilligemed de Grunde, som bestemmer ham til at antage, at den er givet i Aaret 1508. I Forbindelse hermed er han tillige kommet til at anstille en nöiere Undersögelse med den Söret, som er trykt i Kong *Christian* den 3dies Historie ved *Krog* II. 433 ff. og som ogsaa findes i det ovenfor nævnte Hamborgske Haandskrift. Han har sögt at godtgjöre, at dens Kilder ere den Sydhollandske og Nordhollandske Söret og at den rimeligviis skyldes Kong *Christian* den Anden, og hverken *Christian* den Tredie eller Kong Hans, imellem hvilke Lovgivere Meningerne hidtil have været deelte.

Saavel Kong Han's Söret, med tilföiede Ordforklaringer, som de her omhandlede indledende Bemærkninger, ville blive trykte i Ny Danske Magazin 6te Bind.

Vor for tidligt hedengangne *Thorlacius* forelagde, endnu faa Maaneder förend sin Död, Selskabet en Afhandling om den antike Fortælling: Herkules ved Skilleveien. Han antager i denne Afhandling at denne Fortælling er af reen græsk Oprindelse, at en dramatiseret Forestilling af denne Strid mellem Dydens og Lastens Genier har været brugelig ved Ephebernes Indvielse, og at en saadan har ligget til Grund for Prodikus's af Socrates benyttede Fortælling om Herkules paa Skilleveien. Han giver der-

paa en Udsigt over de mange Anvendelser og Bearbeidelser af denne Digtning, som træffes hos den paafölgende Tids Skribenter, saavel Græske som Romerske. Han gaaer derpaa over til at tale om de Kunstværker, hvor denne Digtning er benyttet. Blandt de i Oldtiden selv beskrevne Kunstværker finder han kun et, kaldet *Pinax*, som af Socratikeren *Cebes* beskrives, men uden Tvivl med stærke Tilsætninger af hans egen sophistiske Opfindelse, at kunne henföres hertil. Blandt de i nyere Tider opdagede Oldtidsværker finder han 4, som han troer at kunne hendrage til Gjenstandens Oplysning. En af disse findes paa en af de Hammiltonske Vaser af höi Ælde, hvor Minerva holder Hercules, der allerede antages at have valgt, ved Haanden, medens Venus endnu söger at lokke ham ved et Æble eller en Blomst. Mercur er tilstede for at före ham. Det andet findes paa en skjön Vase i Hs. Kgl. Höiheds Prinds *Christians* herlige Samling. Den fremstiller, i fire Afdelinger, fire forskjellige Scener, der vise en Yngling, som indbydes ved Symboler paa blödagtig Fornöielse, men afslaaer dem alle, og i den sidste er væbnet med Sværd og Skjold, og træder den ham tilbudne Myrthekrands under Födder. Den tredie er en *Patera* i Grev *Gherardeschis* Samling i Florenz, paa hvilken atter Herkules forekommer med Minerva og en qvindelig Figur, der synes at forestille Vellysten. Det fjerde Oldtidsminde han omhandler er en *Kamee*, hvorpaa Herkules forestilles siddende, og for ham staaer Minerva, som rækker ham en Seierskrands; ved Siden deraf Venus med Amor. Lignende Forestillinger findes paa flere Gemmer, men hvis Ægthed enten er uafgjort eller endog mistænkelig, og derfor af Forfatteren forbigikkes. Han slutter med disse Ord: "Saameget synes af Skri-"benternes Vidnesbyrd, forbunden med Monumenterne, klart, at "Mythen om Herkules paa Skilleveien har i den Græske Oldtid væ-

"ret brugt, som en i dramatiske Scener udfört Allegorie, ved Börns "Overgang til Ungdomsalderen, for at lægge dem paa Hjerte Vigtig- "heden af dette Skridt for deres Fremtids Vel og Tilfredshed."

Ordbogscommissionen

har ligesom de foregaaende Aar uafbrudt fortsat sine Arbeider. Den har fuldendt Revisionen af Ordene under Bogstavet R, og har begyndt paa dem under S, hvori den er rykket frem til *sætter igjennem.* Ordbogens 5te Deel, indeholdende Bogstaverne P. Q. R. har i dette Tidslöb forladt Pressen.

Den meteorologiske Commission

har besörget Udgaven af Dr. *Neubers* i Apenrade anstillede Iagttagelser, for et Aar, nemlig fra 1ste Juni 1824 til 1ste Juni 1825. Disse Iagttagelser ere udförte med fortrinlige Instrumenter, og stor Flid og Tidsopoffrelse, da der i hvert Dögn er gjort 10 Iagttagelser. Dette Skrift, der er affattet paa Latin, for at være tilgjængeligt for alle Europas Lærde, indeholder foruden en kort Fortale af Commissionen, en udförlig Beskrivelse over Instrumenterne og hvad der ellers hörer til at uddrage Slutninger af Iagttagelserne. Det benyttede Kunstsprog forklares ligeledes. Efter Iagttagelserne fölger et Arbeide af Commissionens Medlem, Professor *Schouw*, hvori han omstændeligt udvikler de Slutninger der lade sig uddrage af disse Iagttagelser.

De Iagttagelser, som under Selskabets Medvirkning udföres, paa forskjellige Steder, f. Ex. i Grönland ved Hr. Lieutn. *Holböll*, i Island ved Hr. Landphysicus *Thorsteinson*, paa de vestindiske Öer ved Hr. Licent. *Hornbech*, paa Kysten af Guinea ved Hr. Dr. *Trentepol*, i den nordlige Deel af Jydland, nemlig i Frederikshavn, ved Hr. Kammerraad

Juel, og her i Kjöbenhavn i den botaniske Have, förft ved Hr. Gartner *Holböll* og nu ved Hr. Gartner *Mörch,* ere blevne fortsatte; og man kan i Tiden vente deres Resultater bekjendtgjorte. Ogsaa ved DHr. Dr. *Pingel* og Dr. *Lund* har Selskabet faaet Iagttagelser for kortere Tidslöb anstillede, af den förste i Grönland, af den sidste i Brasilien. Disse udmærkede Iagttageres Arbeider ville, uagtet de omfatte en kortere Tid, dog ved deres Nöiagtighed bære Frugter for Videnskaben.

Priisskrifter og Priisopgaver.

Over det Kongl. Videnskabernes Selskabs Priisopgaver for forrige Aar ere ingen Skrifter indkomne i det mathematiske, physiske og historiske Fag; heller ingen for de Classenske Opgaver.

Som Besvarelse af Selskabets udsatte Priisspörgsmaal, betræffende Begrebet om det Anstændige, har Selskabet modtaget 2 Afhandlinger, af hvilke den förste, med Motto: "Dem Bessern weiche ich überall gern" aldeles ikke kunde tages i Betragtning, da den med Udförlighed gjennemgaaer en Mængde Spörgsmaalet uvedkommende, for en stor Deel med samme ikke i fjerneste Henseende sammenhængende Gjenstande, men, hvad Opgaven selv angaaer, indskrænker sig til ufyldestgjörende Omrids. Den anden derimod, med Motto: *qualis autem differentia sit honesti et decori* &c. er baade i det Hele interessant skreven og indeholder i det Enkelte gode Bidrag til Opgavens Lösning; men man kunde dog ikke tilkjende den Prisen, især fordi Grundbegreberne ikke syntes opfattede med Nöiagtighed og forfulgte med Stringents.

Over det Thottske Legats Priisopgave var ikkun indkommet

eet Skrift, med Motto: "Farvekunsten fra Landet." Det er ledsaget med Pröver, der vise, at Forfatteren farver saa godt med Krap, som i de bedre Kjöbenhavnske Farverier; men hverken overgaae Pröverne i Reenhed og Livelighed den Krapfarve, som man sædvanligt frembringer i gode Farverier, ei heller indeholder Beskrivelsen over Fremgangsmaaderne noget væsentligt Nyt. Præmien kan da ikke tilkjendes denne Forfatter.

Priisopgaver.

Den mathematiske Classe

fornyer den endnu ei löste Priisopgave:

Med Hensyn til alle Perturbationerne at bestemme den Bane, som Cometen af 1770 har beskrevet fra den 2den August 1770 indtil dens Indtrædelse i Jupiters Attractionsphære i Juni 1779, for saa nöiagtigt som mueligt at undersöge, under hvilke Omstændigheder den indtraadte i denne Attractionsphære; dernæst at bestemme Cometens Bevægelse i denne Attractionsphære; og endeligen at angive Elementerne af den Bane, i hvilken Cometen ved Udgangen af samme begyndte at fortsætte sin Bevægelse.

Omnium perturbationum ratione habita, primum orbitam Cometæ Anni 1770 *inde a* 2*do Aug.* 1770 *usque ad ipsius introitum in Jovis attractionis sphæram mense Junio* 1779, *ita exhibere, ut quam accuratissime cognoscantur conditiones, quibus eo pervenerit: deinde et motum cometæ, dum Jovis attractioni subjectus fuerit, et elementa orbitæ, quam ex hac attractione egressus describere inceperit, determinare.*

Den physiske Classe

havde allerede i forrige Aar bekjendtgjort fölgende Opgave for 1830, med Udsættelse af dobbelt Præmie:

Ved de Lærdes Undersögelser over de ældgamle Folkeslægter, som blomstrede i Asien og Africa för Grækernes Herredömme, have vi erholdt en langt fuldstændigere Oversigt over hine Tiders Religion, Sæder og Indretninger, end over deres Naturvidenskab. Men da der dog i hine Undersögelser forekomme mange didhörende Brudstykker, synes det önskeligt, at et Forsög blev gjort til at udfinde, hvilke Forestillinger Menneskene dengang gjorde sig om Naturen og dens Indretning. For ikke vidtlöftigt at gjentage det Bekjendte, maatte de herhidhörende mythologiske Forestillinger og astronomiske Kundskaber kun beröres, saavidt Sammenhængen fordrer det. Deres Kundskaber om enkelte Naturgjenstande maatte ikke gjennemgaaes stykkeviis, som om Afgjörelsen af ethvert herover forekommende Spörgsmaal var Undersögelsen vigtig; men de maatte kun tages i Betragtning, for saa vidt Summen af disse Kundskaber giver nogen Forestilling om det Begreb, Menneskene dengang gjorde sig om Naturens Sammenhæng. Kort, Undersögelsen skulde vise os det Billed, man i den skjönneste Alder af hine Tider maatte danne sig om Naturen. Paa Undersögelsens Vei maatte ogsaa fremstilles, hvilket Billed man i enhver tidligere, for os tilstrækkeligt udmærket Tidsalder maatte danne sig om Naturen.

In historia antiquissimarum gentium, quæ ante Græcorum imperium in Asia et Africa floruerunt, cura tot doctorum virorum investigata, multo melius et plenius intelligimus, quas de rebus divinis et humanis, quam quas de rebus naturalibus notiones sibi informaverint. Quum tamen in illis disquisitionibus haud pauca occurrant antiquissimæ scientiæ naturalis vestigia, desideratur, ut docti viri tentent inde efficere, quemadmodum illæ gentes rationem et leges naturæ animo conceperint. Ne in his pertractandis res notæ copiosius repetentur, traditiones mythicæ et

notiones astronomicæ, quatenus huc pertineant, tantummodo leviter perstringendæ et attingendæ sunt; nec opus est recensere singulas illorum hominum de rebus naturalibus notiones, quasi omnis de iis quæstio gravioris esset momenti, sed satis est illas considerare notiones, quatenus ex eis ordo et ratio rerum naturalium hominibus tunc nota perspiciatur. Ut paucis rem dicamus: exhibeatur naturæ ea imago, quam homines ætate maxime florente illarum gentium sibi fingerent necesse erat. In decursu disquisitionis etiam ostendi debet, quæ naturæ imago quavis antiquiore litteris conspicua ætate exstiterit.

Den philosophiske Classe.

Endskjöndt Forholdet imellem Philosophie og den umiddelbare Overbeviisning, som kaldes Troe, saare ofte er bleven debatteret, i det man snart har paastaaet, at de ikke staae i nogen indbyrdes Forbindelse, snart at de staae i den nöieste, snart at de skulle underordnes, snart at de skulle sideordnes hinanden, saa synes denne Sag dog endnu ikke at være paa det Rene. Selskabet önsker derfor, at der, efter forudskikket nöiagtig Udvikling af alle de Momenter, som ved Spörgsmaalets Afgjörelse bör haves for Öie, ved en omhyggelig Undersögelse bestemmes, om og hvorvidt Philosophien har Troen til Grundvold.

Etsi sæpissime disputatum est de philosophia et persuasione illa immediata, quæ hodie fidei nomine appellari solet, vel sejungendis, vel arctissimo vinculo nectendis, vel coordinandis, quum nondum ad liquidum res perducta esse videatur, societas desiderat, ut, præmissa adæquata expositione omnium momentorum, quæ in quæstione dirimenda ob oculos poni debeant, disquisitione accurata constituatur, an et quatenus philosophia fidei tanquam fundamento suo superstruenda sit.

Den historiske Classe.

At undersöge og fremstille den politiske og kirkelige Forfatning af det longobardiske Rige i Italien, Folkets Kultur, de litterariske Mindesmærker, det har efterladt sig, og de Monumenter, der tillægges det; samt bemærke, hvorhvidt Resultaterne af en saadan Undersögelse kunde bidrage til at oplyse det Sagn, at Longobarderne engang have boet her i Norden.

Examinetur atque describatur politicus et ecclesiasticus regni Longobardici in Italia status; exponatur, qualis fuerit ingeniorum in hoc populo cultus, qualia literarum monumenta, quales artis reliquiæ, quæ ei tribuatur; noteturque quid et quatenus, quæ ex tali disquisitione eruantur, observata conferre queant ad illustrandam traditionem de Longobardis, olim in nostro septentrione habitantibus.

For det Thottiske Legat.

Farvning med Krap udfalder som bekjendt meget forskjelligt med forskjellige Behandlingsmaader. Af Adskillige angives Maader, hvorpaa Uldent og andre Arter af Töi kunde erholde ved Hjelp af dette Material, ved almindelig Farvning (om Trykfarvning og det saakaldte Tyrkisksrödt er ikke Talen) en langt renere og livligere Farve end den sædvanlige, ja bringes det egentlige Höiröde meget nær. Men i mange af disse Angivelser synes det at mangle meget, for at de kunne betragtes som Anviisninger, passende for Fleerheden af Farverne; og skjöndt en Deel deraf forekommer i flere Skrifter om Farvning, er det dog ofte tvivlsom, om dette er efter anstillede Pröver eller blot Udskrivning.

Med Hensyn hertil udsættes 200 Rbd. rede Sölv for det Skrift, som giver en hensigtspassende Sammenstilling af det, som er angivet om Farvning med Krap og en udförlig, *paa egne Prö-*

ver grundet, Anviisning i denne Deel af Farvekunsten. Der önskes vedlagt Pröver af Töi, farvet paa forskjellige Maader.

Color materiarum rubia tinctorum infectarum pro diversa tingendi methodo admodum est varius. A quibusdam præcepta dantur ope hujus pigmenti pannos laneos ita tingendi, ut colore inducantur solito puriore et lætiore, immo etiam ad colorem coccineum proxime accedente, idque adhibita methodo communi (nam de tinctura impressoria vel etiam de rubro sic dicto Turcico hic non agitur). Complura vero horum præceptorum captui opificum haud satis adaptata sunt; pleraque etiam, quamquam in multis libris repetita, dubium relinquunt, repetitisne experimentis sint confirmata, an tantummodo ex uno auctore omnia sint deducta.

Præmium igitur proponitur ducentorum thalerorum argenteorum, quo remunerabitur tractatus exhibens aptam expositionem præceptorum de usu rubiæ tinctorum in arte infectoria jam datorum, nec non accuratam institutionem artis rubia tingendi, propriis experimentis nixam. Specimina pannorum methodis diversis tinctorum tractatum comitentur.

For det Classenske Legat

udsættes fölgende 3 Priisopgaver. Præmien er for hver 100 Rbd r. S.

1. Der forlanges en Fremstilling af den Anvendelse, man i andre Lande har gjort, eller endnu gjör af Törv eller Törvekul til Jernudsmeltning.

Rationem exponere, qua concrementa vegetabilium fossilia, quæ turfæ vocantur, carbonesque ex illis confecti apud exteros adhibentur vel olim adhibita sunt, ad ferrum e mineris extrahendum.

2. Man angive de vigtigste Lag af Myrmalm her i Landet, tillige med deres Mægtighed, Udstrækning, Malmens Bestandele og övrige geognostiske Forhold; og da her paa mange Steder findes Masser, der indeholde Kiesel, Phosphorsyre og Jernilte, men ere vandfrie og have Liighed med Slagger, saa spörges, om man enten af Sagn eller skriftlige Efterretninger veed noget om disse Massers Oprindelse.

3. Man önsker en Historie af Liimfjordens Fiskerier, fra Begyndelsen af dette Aarhundrede. Heri maatte, foruden en kort naturhistorisk Skildring af de vigtigste Fiskearter, som fanges eller have været fangede i Fjorden, gives en Beretning om Fisketiderne, Fiskemaaden og Fiskeredskaberne, tillige med de Forandringer, disse i de sidste 30 Aar have været underkastede, især med Hensyn paa de Naturbegivenheder, som derpaa kunne have havt Indflydelse. Mængden og Arterne af de aarligen fangne Fisk maatte omtrent angives. Deres Anvendelse, deres Behandling for at udgjöre afsættelige Handelsvare og Störrelsen af Afsætningen, saavel til Salg i Omegnen, som til Udförsel angives ligeledes. Hvad der fremsættes angaaende alt dette som Kjendsgjerning, maa enten være grundet paa egen Erfaring, eller være öst af de sikkreste Kilder. Man maa, ved Fremstillingen af de her angivne særskilte Punkter, tage Hensyn paa de forskjellige Aar og de forskjellige Steder i Fjorden.

Da de to sidste Spörgsmaal ikke kunne besvares uden Kundskab om Danmark og det Sprog, gives deraf ingen Oversættelse. Iövrigt kunne Besvarelserne af Spörgsmaalene i Almindelighed være affattede i det latinske, franske, engelske, tydske, svenske eller danske Sprog. Afhandlingerne betegnes ikke med Forfatterens Navn, men med et Motto, og ledsages med en forseglet Seddel, der indeholder Forfatterens Navn, Stand og Bopæl, og som bærer

samme Motto. Selskabets i de danske Stater boende Medlemmer deeltage ikke i Priisæskningen. Belönningen for den fyldestgjörende Besvarelse af et af de fremsatte Spörgsmaal, for hvilken ingen anden Priis er nævnt, er Selskabets Guldmedaille, af 50 danske Ducaters Værdi.

Priisskrifterne indsendes inden Udgangen af December 1830 til Selskabets Secretair Etatsraad *H. C. Örsted*, Professor og Ridder af Dannebrogen samt Dannebrogsmand.

Kjöbenhavn, 1829.

Trykt i det *Poppske* Bogtrykkerie.